

infinita apprehenditur. Via pœnitentiæ ignota est peccatoribus, ideo ut difficillima et quasi infinita ab eis apprehenditur; non ita ab iis, qui hanc viam sæpius triverunt. Mirum vero est, quod peccatores ad jugum diaboli, aliaque mundi gravissima onera fortes sint, ad solam pœnitentiam ignavi; instar elephantum, ut S. Ambrosius scribit in hexam. in opera VI. diei, qui ad turres ferendas fortes sunt, murem interim timent.

V. Exemplum aliorum peccatorum; nolunt enim videri aliis meliores, sed et judicant alios graviores peccatores esse, quam sint ipsi. Ita juxta laqueos retinentur aviculæ, quia vident ibidem cantantes alias captivas; dum enim hæ non avolant, persistunt etiam illæ. Unde Ecclesiastes c. IX. ait: *Sicut aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo.* Ita retentus in atheismo a dæmone, mirabili et horribili illusionem fuit Radbodus Frisiæ rex, qui jamjam baptizari paratus a S. Wulframo, ex eo quasivit, ubinam censeret esse majores suos? Quo respondente, apud inferos, pedem e baptismo retraxit dicens, se velle cum majoribus suis esse, atque ita sine baptismo defunctus est; ut est in vita Wulframi apud Sur. XX Martii. Sedo quam stultum est hoc vinculum! Quid enim tibi prodest, si cum multis damnaris? Aut cum multis ad suspendium educaris? Annon inde major tibi provenit damnatio? An non audisti Dominum de zizaniis dicentem, Matth. XIII. *Alligate ea in fasciculos ad comburendum*: hoc est, ut S. Greg. I. IX. moral. c. XXXIX. ait: «Pares paribus sociate, ut quos similis culpa inquinat, par etiam pœna constringat. Adulteros cum adulteris, avaros cum avaris, fures cum furibus, homicidas cum homicidis, etc.» Jam vero quis nescit stuppas in fasciculos colligatas vehementiorem ardorem concipere et se mutuo ardentius inflammare? Pari modo malorum societas majorem affert eis damnationem. Quis igitur nisi insanus hoc vinculo se teneri patiat? O quantum sibi mutuo maledicent et se mutuo execrabuntur socii mali in inferno!

VI. Respectus hominum; timent enim aliqui, ne si novam instituant vivendi rationem, homines hoc eis exprobrent, atque eos pusillanimes et effeminatos clamitent. Quos dæmon ita decipit, uti auceps alaudas, quæ videntes supra se girari in aere accipitrem fictitium, non audent se a terra tollere et avolare, sed metu illo retinentur, donec reti aucupis contactæ perimantur. Hominum judicia et censura quasi ligneus accipiter sunt, nec quidquam tibi nocere possunt, nec impedire te a beatitudine: contra vero dæmon plurimum, ni ab ipso avoles, nec tibi exprobrare potest, si fugeris; sed debet, si non fugeris: sicut merito insanus repu-

taretur, non qui de luto surgit, sed qui ob respectum et præsentiam hominum de luto, in quod cecidit, surgere nollet. Quis enim pudor tenebit istos in judicio, cum omnibus patebit eos ob tam inanem metum converti non ausos? Quæ insania velle placere mancipio magis quam Domino? Nec audere Domino placere, ne mancipio displiceas? Hujus rei exemplum refert Beda I. V. c. IV. de quodam strenuo viro nobili, qui cum in morbum incidisset, sæpius monitus, ut de præteritis sceleribus pœnitentiam ageret, respondit: se dilatandum in id tempus cum convalescisset, ne a sodalibus audiret se timore mortis id agere, quod sanus facere noluisse; qui tandem ad extrema deveniens, horribili dæmonum aspectu territus, suæ præsciis damnationis desperans obiit.

VII. Negligentia quædam supina circa propriam salutem, qua nunquam introspiciunt aut examinant suam conscientiam, nunquam seipsum considerant, quo statu res eorum sint. Hos idcirco dæmon aliis negotiis occupat, et alio deducit, ne salutem inveniant; pene ad eum modum, quo avis illa (vulpanser asseritur apud Pieri. I. XX. hierogl.) quæ, ut vidisse se scribit S. Basilius hom. XXIII. de exhort. ad baptismum, vana spe aucupem decipit, ne is nidum pullorum inveniat: offert se aucupi quasi mox comprehendenda, donec eum a nido abducat. Similiter et dæmon peccatores variis negotiis circumducit et occupat, ne nidum æternæ beatitudinis omnibus Christi pullis paratum inveniant; vel ne nidum conscientiæ suæ fœtidum, cui dæmon incubare solet, introspiciant, et peccatorum fœdissimos pullos inde eximant. Sed excutiendus est lethargus, rumpenda vincula ista: quid enim potius curandum, quam salutem animæ? Noli detineri nugis puerilibus quominus cœlestem hæreditatem tibi paratam adeas. Audiamus Isaiam c. LII. *Excute de pulvere, consurge, sede Jerusalem. Solve vincula collitui, captiva filia Sion.* Straminea sunt hæc vincula, noli iis detineri, disrumpe ea cum Samsone, quasi filium de stuppa.

VIII. Præsumptio de Dei misericordia. De hac dictum in dominica septuagesimæ, conc. V.

IX. Obstinatio seu indurata voluntas, de qua S. Augustinus I. VIII. confess. cap. V. *Suspiram ligatus non alieno ferro, sed mea ferrea voluntate; velle meum tenebat inimicus et inde mihi catenam fecerat, etc.* Sed de hac dictum in festo S. Stephani, conc. VI.

X. Dæmonis vigilantia, de qua in dominica II. quadrages. conc. V.

CONCIO VII.

CONSCIENTIA NON OFFENDENDA.

I. Quia dux vitæ nostræ. — II. Quia testis et accusatrix. — III. Quia judex. — IV. Quia lex Christianorum specialis.

THEMA.

Joannes cum audisset in vinculis opera Christi, etc. Matth. XI.

Quamobrem Joannes Baptista in vincula sit ab Herode conjectus, exponunt S. Matthæus capit. XIV. Marcus capit. VI. Lucas capit. III. Lucas ait: *Herodes autem tetrarcha cum corripere ab illo de Herodiade uxore fratris sui, et de omnibus malis quæ fecit Herodes; adjecit et hoc super omnia, et inclusit Joannem in carcere.* Nimirum: quia Joannes instanter arguebat Herodem: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui;* idcirco tentus et custoditus est in carcere, ne scilicet eum amplius arguere et confundere posset. Multi sunt Herodis imitatores qui Joannem, id est, conscientiam suam, sibi oclamantem in deserto cordis et murmurantem contra peccata, vincunt et incarcerant; dum prorsus nihil curant, quid vi conscientiæ fieri possit, dummodo leges non reclamant, dummodo magistratus non corripit, dummodo homines non observent; conscientiam objurgatio, imperium vel interdictum minime auditur. Hinc solemus dicere de ejusmodi hominibus: *Non habent conscientiam.* Habent profecto omnes homines suam conscientiam, sed non omnes audiunt vel interrogant; vincunt ergo et inclusam habent, sed ad suam perniciem. Videndum ergo quanti referat audire conscientiam.

I. Quia ad hoc a Deo data nobis est conscientia, ut esset in hoc tenebricoso mundo dux viarum nostrarum et lumen ducens atque inclinans ad agendum bonum, fugiendum malum: est enim syndæresis habitus intellectus practicus, non tantum ostendens homini bonum, sed etiam inclinans ad prosequendum illud. Magnum Dei beneficium fuit, quod populum Hebræum præcesserit in columna ignis nubis ad ostendendam viam per desertum usque ad ingressum terræ sanctæ Exod. XIII. sed si bene advertimus, idem aut simile beneficium imperitivic unicuique nostrum: dedit enim nobis lumen conscientiæ, in qua ipsemet quasi Deus præcedit nos in vitæ nostræ peregrinatione, ne deviemus a cœlesti patria. Hoc voluit sibi Menander, cum dixit: «Mortalibus cunctis conscientia est Deus.» Hoc est instar et vice Dei: quemadmodum scilicet columna illa Deum representabat. Nemo igitur dicere potest, sibi non ostendi quid sit bonum et quid malum. Hanc enim querelam refellit David

Psal. IV. cum ait: *Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Hoc lumen dictat homini legem illam universalem, tamquam certissimam et indubitatam: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris;* proinde ne fureris, ne mœcheris, ne occidas, ne falsum testimonium dicas, etc. item sequendum esse Deum, quærendum bonum, honestum, etc. neque solum dictat, sed etiam inclinatur ad prosequendum bonum, ut dixi.

Proinde qui ducem et consiliarium hunc non audierit, gravius condemnabitur, quam qui legi scriptæ non obediit, nam lex scripta ostendit tantum rem vel præceptam esse, vel vetitam; conscientia vero ostendit etiam æquam esse, vel iniquam. Et propterea gentiles vitis deditos dixit Apostolus *Inexcusabiles*, ad Rom. I. *quia ipsi sibi erant lex et habebant opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum;* ad Rom. II. Hinc Dominus in judicio dicturus est reprobis: *Esurivi et non didistis mihi manducare, etc.* puta non solum Christianis malis, sed etiam gentilibus. Sed quid si gentiles respondeant: *Domine, quando te vidimus esurientem, etc.?* respondebitur: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Id quod etiam aliquo modo gentilibus potest dici; poterant enim ac debebant dictante conscientia cognoscere, Deo dari et videri, quod pauperibus fit et datur; si quidem et ipsi Dei creaturæ et imago sunt: multo vefo severius hoc exprobrabitur Christianis, qui non solum dictante natura agnoscunt succurrendum esse pauperibus, sed etiam urgente Christi mandato.

II. Quia ipsa est inspectrix et testis, adeoque accusatrix actuum nostrorum perpetuo nos comitans, omnia adnotans atque in librum inscribens, suo tempore prodenda. Unde quidam dixit: *Conscientia mille testes.* Et Eccles. cap. VII. *Scit conscientia tua quia et tu crebro maledixisti aliis.* Est autem testis inseparabilis; quod ethnicus etiam Seneca agnovit, qui in I. de morib. ait: «Nullum conscium scelerum tuorum magis timueris, quam temetipsum; alienum enim fugere potes, te nunquam.» Deinde inflexibilis est, quia nullis blanditiis patitur se quietari aut excæcari ut dissimulet actus pravorum; sed est instar corvorum illorum, qui occisores S. Menardi quaquaversum insecuti sunt clamoribus et morsibus, sicque eos prodiderunt, ut a magistratu plecterentur. Comitatur etiam conscientia prævaricatores usque ad tribunal Dei, nisi scelus expietur, est instar tinnabuli illius, de quo in vita S. Medardi apud Sur. quod collo tauri appensum erat, et a fure, qui taurum S. Medardo abduxerat, abstractum et occultatum perpetuo sonabat, donec furem proderet. Exemplo sunt fratres Josephi, qui

postquam eum vendidissent, in afflictione positi dicebant ad se invicem: *Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos, et non audivimus*, Gen. XLII. In quæ verba scribit S. Chrysostomus: « Sicut ebrius quando multum vini ingurgitat, nullum sentit a vino damnum, postea autem sentit quantum sit damnum; ita peccatum donec consummetur, obtenebrat mentem, deinde vero conscientia exurgit et quovis accusatore mentem gravius arrodit, monstrans absurditatem facti. » Similiter Bessus, ut narrat Plut. I. de sera Numinis vindicta, cum proprium parentem interfecisset, multo delituit tempore. At cum aliquando ad hospites cœnatum pergeret, hirundinum garrimentum nidum hasta deturbavit et contrivit pedibus, causam proferens, « Quia jam dudum, inquit, falsum contra me ferunt testimonium, dum cantillando dicere videntur, me proprium occidisse patrem. » Quod cum audissent circumstantes et ad iudicem retulissent, meritas ille pœnas dedit. Ad hæc lictorem aget aliquando, et iudici resistet atque accusabit. Hic enim est ille adversarius de quo Dominus Matth. V. *Esto consentiens adversario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte tradat adversarius iudici, etc.* ex sententia S. Athanasii quæst. LXII. Esto igitur ei consentiens, dum es in via, id est, sequere dictamen et ductum conscientia tua.

Jam ergo si ab unico lictore scires in quocumque opere tua observari, et videri, nonne caveres? Bonam habebat causam Moyses et bonum zelum, cum Ægyptium, qui Hebræum quemdam percutiebat, occidit; nihilominus prius circumspectiebat huc atque illuc utrum nemo adesset et factum videret, Exod. II. qui si quem inspectorem vidisset, nequaquam id attentasset. Atqui præsens semper est conscientia et intuetur facinus, non quomodocumque, sed quasi testis et lictor, ut delinquentem iudici sistat: merito ergo timenda est conscientia inspectio. Scribit Seneca I. VII. de benef. c. XXI. de quodam Pythagorico, qui forte calceos cum a sutore emisset, postero die pretium numeraturus, ubi ad officinam veniens mortuum intellexit sutorem, lætabundus, quasi jam ære liber esset, abscessit; mox tamen facti pœnitens et oculos quodammodo recludens ad officinam rediit et pecuniam per rimam ingressit, dicens: « Ille tibi vivit, tu redde quod debes. » Utinam Christiani sic saperent, vel certe respicerent?

III. Quia ipsa est etiam iudex, vindex et carnis delinquentis. Quemadmodum nihil jucundius ac securius est pace conscientia, quam Apostolus Paulus in omnibus suis epistolis (præter eam quæ est ad Hebræos) precatur iis,

ad quos scribit; sic nihil amarius et periculosius conscientia bello, siquidem ipsa perpetuo exagitat hominem, increpat et allatrat. Prædixit hoc Deus Caino: *Si male egeris, statim in foribus peccatum tuum aderit* (Heb. *excubabit*, quasi canis scil. allatrans furem.) Unde S. Aug. I. I. confes. c. XII. « Jussisti, ait, Domine, et vere sic est, ut pœna sit sibi inordinatus animus. » Canis quidam, ut refert S. Ambros. I. VI. hexam. cum inter adstantes cadaveri vidisset interfectorem domini, mordicus eum apprehendit et tenuit, lacrymabile immurmurans, donec reus crimen fateri cogeretur et pœnas daret; sic conscientia mordet reum et tenet, donec in iudicio Deo se prodat et pœnas luat: quin etiam in inferno perpetuo eos allatrat, quod vel ipsi gentiles intellexere, qui fixere Cerberum horrendo suo latratu inferos per terre facere. Exemplo est Herodes, qui et metuebat Joannem vivum Marc. VI. et postquam occidisset Joannem, fama Christi scilicet mira operantis territus est, putans surrexisse a mortuis Joannem, adeoque plus timebat jam mortuum quam vivum, ut advertit S. Joan. Chrys. hom. XLIV. in Matth. Herodis etiam pater audiens a magis, natum esse regem Judæorum, turbatus est, quia Galilaam malo titulo (ex commissione Romanorum, qui tyrannice eam occuparant eique donarant) et per multa parricidia adeptus fuerat. Theodoricus Gothorum rex cum Symmachum innocentem et egregiae probitatis virum occidisset, et paulo post caput magni piscis, exertis dentibus et truculento aspectu, inter alia fercula ad mensam appositum esset, visum id ei fuit esse caput Symmachi, nuper a se occisi; unde concito gradu in cubiculum abscessit et lectulo decubuit, indeque paulo post morore confectus periit. Baron. anno 526. Nero ob eadem matris crebro dicebat se specie materna exagitari, verberibus furiarum et tædis ardentibus; ad hæc vidit per quietem, navem sibi regenti extortum gubernaculum, trahique se ab Octavia matre in arctissimas tenebras. Sueton. cap. XLVI. Dion. in Nerone.

Quod si verò peccator nunc non ita experitur hoc tormentum, experietur sane et vehementissime in articulo mortis. Ut enim navis pondus non valde sentitur, dum trahitur in aquis, sed tunc primum, cum extrahitur ad littus; sic pondus peccatorum primum omni ex parte sentitur in hora mortis. Ita Antiochus ille rex scelestissimus et spoliator templi Jerosolymitani lethali morbo percussus: *Nunc, inquit, reminiscor malorum, quæ feci in Jerusalem. Cognovi ergo quia propterea invenerunt me mala ista; et ecce pereō tristitia magna in terra aliena.* I. Macch. VI. Itaque conscientia tunc hominem condemnabit *In die, cum iudicabit Deus occulta*

hominum. ut ait Apost. ad Rom. II. Nemo non pacatam sibi et tranquillam optat ultimam vitæ periodum; sed qui conscientiam suam tam facile gravat, quomodo ejusmodi mortem obtinere potest? Absciderat aliquando David oram chlamydis tantum de veste regis Saül, et protinus percussit eum cor suum quod id facere ausus esset, Genes. IV. *Ecce statim præ foribus adest peccatum.* Hoc eodem medio persuasus et retentus fuit idem David ab Abigaile, quando ejus domum vastare decreverat. Dicebat enim illi mulier: *Non erit tibi hoc in singultum et in scrupulum cordis domino meo, quod effuderis sanguinem innocuum; aut ipse te ultus fueris?* Cum enim sciret Davidem esse virum conscientiosum, non putavit efficacius medium adhiberi posse ad placandam ejus iram, quam scrupulum conscientia e peccato prodeuntem, ei offerendo. Hoc igitur frænium omnium fortissimum esse Christianis debet, ne delinquant.

IV. Quia Christianos præsertim decet vel sola duci conscientia, licet aliæ leges non essent posita; decet, inquam, eos duci amore virtutis et horrore peccati, non timore pœnarum. Si nimirum hoc philosophi antiqui faciebant, quanto magis debent facere Christiani? Etenim philosophus quidam Aristippus, cum ex eo Dionysius tyrannus percontaretur, quid præ cæteris mortalibus eximium haberent philosophi, respondisse fertur: « Ut etiamsi omnes leges aboleantur, tamen æquabiliter victuri sint. Vulgus nimirum a peccando legum præscriptis arcetur, philosophus rationem habet pro legibus, et rectum facit; turpe vero omittit, quia novit id rectum, hoc turpe esse. » Laert. I. VI. Tale omnino discrimen debet esse inter Christianos et alios non Christianos. Pulchre hac de re Cic. I. III. offic. scribit: « Satis nobis, si modo in philosophia aliquid profecimus, persuasum esse debet, si omnes Deos hominesque celare possumus, nihil tamen avare, nihil injuste, nihil libidinose, nihil incontinenter esse faciendum. Hinc ille Gyges inducitur a Platone, qui cum terra decessisset magnis imbribus, in illum hiatus descendit, æneumque equum (ut ferunt fabulæ) animadvertit, cujus in lateribus fores essent; quibus apertis hominis mortui vidit corpus magnitudine inusitata, annulumque aureum in digito, quem ut detraxit, ipse induit; (erat autem regius pastor) tum in consilium pastorum se recepit, ibi cum palam ejus annuli ad palmam converteret, a nullo videbatur, ipse autem omnia videbat, idem rursus videbatur cum in locum annulum inverteret. Itaque hac opportunitate annuli usus, reginæ stuprum intulit, eaque adjutrice regem dominum interemit, sustulitque quos ob stare arbitrabatur, nec in his quisquam eum facinoribus potuit vide-

re; sic repente annuli beneficio rex exortus est Lydia. Hunc igitur ipsum annulum si habeat sapiens, nihil plus sibi licere putet peccare, quam si non haberet, honesta enim bonis vris non occulta quæruntur. » Hæc Tullius. Vilebant isti naturaliter turpe et nefas esse, quod homo a se ipso discrepet et aliter agat, quam agendum esse sentiat. Hoc enim est practicum quoddam mendacium. Quid si isti credidissent insuper extremum iudicium? Confundunt ergo philosophi illos Christianos, qui ubi leges deficient, vel cum occasio datur impune peccandi, liberrime in conscientiam suam peccant. Quid non facerent nunc Christiani aliqui, si hunc annulum haberent? Annon experimur, quam libere delinquant, cum vel leges, vel inspectio magistratus deficient? Nemo fere amplius mediocri lucro contentus est. Nemo timet negligere præcepta Ecclesiæ, nisi inspectante magistratu et minante virga; ut ita videantur plerique instar Herodis nunc incarceratione vel omnino decollasse conscientias suas. Qui tamen suo tempore pœnas luent, et sicut Herodes tandem a Caio Cæsare in Gallia Lugdunum ablegatus miser periiit; sic isti conscientiarum suarum oppressores exulabunt in inferno. Certe cum videt Deus perire conscientia igniculum in hominibus, sicque eos ex hominibus degenerare in bestias; tunc incipit eos gravissime ferire et delere. Sic Gen. VI. *Videns Deus quod multa malitia hominum esset in terra, et cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore: delebo, inquit, hominem, quem creavi, a facie terræ: quod et fecit per diluvium.*

Quoniam igitur tanti refert sequi ductum conscientia, nemo nostrum sit, qui ducem hunc incarcerationet, et multo minus occidat. Audiamus iterum Ciceronem ad Atticum scribentem lib. III. « A recta conscientia, inquit, non oportet quemquam in omni vita sua transversum unguem discedere. » Sicut enim scriptor, ubi a calamo deflectit oculos, illico aberrat; et navarchus ubi acum nauticam non observat, illico deviat; ita qui in omnibus actionibus suis non attendit ad conscientiam suam. Viderit ergo unusquisque, quid et quomodo scribat in tabulas animæ suæ, ne forte contra seipsum scribat, et litteras Uria in proprio sinu gerat ad suam damnationem: viderit quo naviget, ne a tramite justitiæ et portu salutis æternæ aberrat.

CONCIO VIII.

LUXUS VESTIUM REPREHENDITUR.

- I. Quia signum animi muliebris. — II. Quia signum animi levis. — III. Quia laqueus diaboli. — IV. Quia temporis dispendium. — V. Quia index humanæ miseræ. — VI. Quia probrum protoplastorum. — VII.